

MONOGRAFIEËN BW

B5 Volmacht

Prof. mr. A.C. van Schaick

Derde druk

 Wolters Kluwer

Deventer – 2023

VOORWOORD

In deze monografie is het artikel 'Volmacht en lastgeving' verwerkt, dat mijn collega mr. J.G.A. Linssen en ikzelf publiceerden in *Advocatenblad* 1992, p. 254 e.v. en in Nieskens-Isphording e.a., *Van Nieuw BW naar BW* 1993, p. 39 e.v. Jack Linssen gaf daarvoor – zonder enige aarzeling – zijn toestemming; ik dank hem daarvoor. Uiteraard draag ik alleen de verantwoordelijkheid voor de inhoud van deze monografie.

Met enige trots vermeld ik nog, dat ik bij het schrijven van deze monografie veel steun heb gehad van mijn leermeester en promotor, prof. mr. H.C.F. Schoordijk, met wie ik regelmatig over deelaspecten van de vertegenwoordiging heb kunnen discussiëren, en die het concept heeft becommentarieerd. Voor zijn aanwijzingen, vertrouwen en vriendschap ben ik hem bijzonder dankbaar.

Het manuscript werd afgesloten in april 1999. Literatuur en rechtspraak die nadien verschenen, zijn niet meer verwerkt. Wetsartikelen zonder nadere aanduiding zijn artikelen uit het Nederlandse BW.

Voorwoord bij de tweede druk

De eerste druk van deze monografie verscheen in 1999, dat is inmiddels twaalf jaar geleden. Sindsdien heeft de Hoge Raad een aantal belangrijke arresten over volmacht en vertegenwoordiging gewezen, er is veel nieuwe literatuur over volmacht en vertegenwoordiging verschenen, het Duitse BGB is herzien, en verder verschenen de Draft Common Frame of Reference en het ontwerp voor een nieuw Frans contractenrecht, waarin ook het onderwerp vertegenwoordiging is geregeld. In deze tweede druk zijn deze ontwikkelingen verwerkt. Met het oog op de handzaamheid van dit boek heb ik, waar dat niet op (grote) bezwaren leek te stuiten, verwijzingen naar oudere literatuur en rechtspraak tamelijk rigoureuus geschrapt.

De eerste druk heeft veel opmerkingen opgeleverd waarvan ik bij de bewerking dankbaar gebruik heb gemaakt. Ook met opmerkingen over deze tweede druk ben ik blij. Ik ontvang ze graag op a.c.vanschaick@uvt.nl of b.vanschaick@linssen-advocaten.nl.

Het manuscript voor deze tweede druk is afgesloten in maart 2011.

Voorwoord bij de derde druk

Ook in de derde druk van deze monografie zijn rechtspraak en literatuur geactualiseerd. De monografie beschrijft nu de stand van zaken per einde 2022. Verwijzingen naar (gedateerde) literatuur uit de vorige eeuw heb ik geschrapt waar me dat verantwoord leek. De lezer die geïnteresseerd is in de stand van het recht met betrekking tot de volmacht van vóór 2000 verwijs ik naar de eerste druk (1999), dan wel de tweede druk (2011) van deze monografie.

Ik ben onverminderd blij met opmerkingen over en aanvullingen en commentaar op deze monografie (a.c.vanschaick@uvt.nl of b.vanschaick@linssen-advocaten.nl).

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord / V

Lijst van veelgebruikte afkortingen / XI

Verkort aangehaalde literatuur (naar land gerangschikt) / XIII

HOOFDSTUK I

Algemeen / 1

- 1 Vertegenwoordiging in Europa / 1
- 2 Bronnen van vertegenwoordigingsbevoegdheid / 2
- 3 Titel 3.3 BW bevat bepalingen van dwingend recht / 3
- 4 Terminologie / 3

HOOFDSTUK II

Karakteristieken van volmacht / 5

- 5 Het handelen namens de achterman / 5
- 6 De betekenis van het innaamvereiste / 5
- 7 Men handelt in beginsel in eigen naam / 8
- 8 De volmacht leidt tot verschillende rechtsverhoudingen / 8
- 9 Rechtshandelingen en feitelijke handelingen / 9
- 10 Het persoonsgebonden karakter van de volmacht / 11
- 11 Het belang van de volmachtgever / 12
- 12 Uitleg van de volmacht / 13

HOOFDSTUK III

Totstandkoming en doel van de volmacht / 15

- 13 De volmachtverlening is een eenzijdige, gerichte rechtshandeling / 15
- 14 Het verband tussen de interne rechtsverhouding en de volmacht / 17
- 15 De volmacht verschaft de gevolmachtigde niet meer dan een bevoegdheid / 18
- 16 Passieve vertegenwoordiging / 20
- 17 De vorm van de volmachtverlening / 21
- 18 Het bewijs van de volmacht / 23
- 19 De algemene en bijzondere volmacht / 25

HOOFDSTUK IV

De onbekwame volmachtgever en de onbekwame gevolmachtigde / 29

- 20 De onbekwame volmachtgever / 29
- 21 De onbekwame gevolmachtigde / 30

HOOFDSTUK V

Substitutie / 33

- 22 Het rechtskarakter van de substituut-volmacht / 33
- 23 Onbevoegde substitutie / 35
- 24 Aansprakelijkheid van de hoofdgevolmachtigde / 36
- 25 Het verband tussen de hoofdvolmacht en de substituut-volmacht / 36
- 26 Gevallen waarin substitutie in beginsel is toegestaan / 36
- 27 Substitutie en onherroepelijke volmacht / 37

HOOFDSTUK VI

Meer gevolmachtigden / 39

- 28 Het rechtskarakter van de volmacht aan meer personen / 39
- 29 Het verband tussen de verschillende volmachten / 40
- 30 Onbevoegd en bevoegd handelen van een der gevolmachtigden / 40
- 31 Meer gevolmachtigden en passieve vertegenwoordiging / 41

HOOFDSTUK VII

De nader te noemen meester / 43

- 32 Het rechtskarakter van het handelen voor een nader te noemen meester / 43
- 33 Het rechtsgevolg als de tussenpersoon tijdig de naam van de achterman noemt / 45
- 34 Het rechtsgevolg als de tussenpersoon niet tijdig de naam van de achterman noemt / 46
- 35 Overeenkomst of rechtshandeling / 47

HOOFDSTUK VIII

Het 'Insichgeschäft' (Selbsteintritt) / 49

- 36 Het verbod van art. 3:68 BW en zijn uitzonderingen / 49
- 37 Het rechtsgevolg van het handelen in strijd met art. 3:68 BW / 51
- 38 Het dienen van twee heren / 51

HOOFDSTUK IX

Gevolgen van het bevoegd handelen / 53

- 39 Toerekening van rechtsgevolgen van de bevoegd verrichte rechtshandeling / 53
- 40 Het belang van de volmachtgever en misbruik van de volmacht / 53
- 41 Wilsgebreken en tekortkomingen / 55

HOOFDSTUK X

Onbevoegde vertegenwoordiging / 59

- 42 Het rechtskarakter van de onbevoegd verrichte rechtshandeling / 59
- 43 Het rechtskarakter en de rechtsgevolgen van bekrachtiging / 61
- 44 De vorm van de bekrachtiging / 64
- 45 Eenzijdige terugtreding door de wederpartij / 65
- 46 De wederpartij kan een termijn voor bekrachtiging stellen / 67
- 47 Aansprakelijkheid van de pseudogevolmachtigde / 68
- 48 Positief contractsbelang / 70
- 49 Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad / 72
- 50 De wederpartij is niet te goeder trouw / 73
- 51 Bescherming van de wederpartij / 74
- 52 De wederpartij is niet te goeder trouw / 79
- 53 Art. 3:61 lid 3 BW / 79
- 54 Bescherming van de wederpartij als de volmacht is geëindigd / 80
- 55 Aansprakelijkheid van de gevolmachtigde als de volmacht is geëindigd / 82
- 56 Gedeeltelijke beëindiging van de vertegenwoordigingsbevoegdheid / 83

HOOFDSTUK XI

Het einde van de volmacht / 85

- 57 Het einde van de volmacht / 85
- 58 De dood, onbekwaamheid, ondercuratelestelling en het faillissement van de volmachtgever / 85
- 59 De dood, ondercuratelestelling en het faillissement van de gevolmachtigde / 89
- 60 Herroeping door de volmachtgever / 90
- 61 Opzegging door de gevolmachtigde / 90
- 62 De verplichting om de akte van volmacht terug te geven / 91
- 63 Bekendmaking van het einde van de volmacht / 92

HOOFDSTUK XII

De onherroepelijke volmacht / 95

- 64 De onherroepelijke volmacht / 95
- 65 Het einde van de onherroepelijke volmacht / 98
- 66 Het belang bij de onherroepelijkheid / 98
- 67 De kenbaarheid van de onherroepelijkheid / 99
- 68 Onherroepelijkheid in strijd met art. 3:74 lid 1 BW / 100
- 69 Rechterlijke wijziging of buitenwerkingstelling / 101

HOOFDSTUK XIII

Schakelbepalingen / 103

- 70 Vertegenwoordiging in het algemeen en volmacht / 103
- 71 Overeenkomstige toepassing van de in art. 3:78 BW genoemde artikelen / 104

- 72 Overeenkomstige toepassing van de niet in art. 3:78 BW genoemde artikelen / 106
73 Overeenkomstige toepassing van titel 3.3 BW op niet-vermogensrechtelijke rechtshandelingen / 107

HOOFDSTUK XIV

Internationaal privaatrecht / 109

- 74 Het Haags Verdrag betreffende het toepasselijke recht op vertegenwoordiging / 109
75 De verhouding tussen de volmachtgever en de gevolmachtigde / 110
76 Verhouding volmachtgever-wederpartij, aansprakelijkheid pseudogevolmachtigde / 110
77 Vormvereisten / 112

Artikelenregister / 113

Jurisprudentieregister / 119

Trefwoordenregister / 127

Monografieën BW / 131

HOOFDSTUK I

Algemeen

1 Vertegenwoordiging in Europa

De vertegenwoordiger mag uit het huidige maatschappelijk verkeer niet weg te denken zijn, hij is in het vermogensrecht lang een onbekende geweest. Het heeft eeuwen geduurd voordat aanvaardbaar werd dat iemand rechtstreeks gebonden wordt aan handelingen die een ander heeft verricht – want dat is waartoe vertegenwoordiging strekt. De maatschappelijke behoefte aan vertegenwoordiging ontstond in de negentiende eeuw, door industrialisatie, arbeidsdeling en vooral de opkomst van de rechtspersoon. De Franse Code civil van 1804, die nog uitgaat van een agrarisch-kapitalistisch maatschappijbeeld, regelde de vertegenwoordiging niet. In de Code-landen zijn de vertegenwoordigingsregels pas later uit de wettelijke regeling van de lastgeving losgeweekt, een ontwikkeling (volgens Didier, *De la représentation en droit privé* 2000/38: un accident de l'histoire) die zich in de literatuur en jurisprudentie heeft moeten voltrekken. Zie daarover Pfister, 'Un contrat en quête d'identité. Jalons pour une histoire de la qualification du mandat', in: Dissaux (red.), *Le mandat. Un contrat en crise?*, Paris: Economica 2011, p. 1 e.v. Zie voor Nederland vooral HR 24 juni 1938, *NJ* 1939/337, waarin is beslist dat vertegenwoordigingsbevoegdheid ook andere oorzaken dan een overeenkomst van lastgeving kan hebben. Alleen in Spanje, dat pas in 1888 een burgerlijk wetboek invoerde dat was geënt op de Code civil, wijdt de Código civil één van de algemene bepalingen over de overeenkomst (art. 1259 Ccesp) aan de vertegenwoordiging.

In de Code-landen is vertegenwoordigingsbevoegdheid lang gezien als een *karakteristiek* van de rechtsverhouding die reeds tussen vertegenwoordiger en vertegenwoordigde bestaat, in het bijzonder de overeenkomst van lastgeving. Zo is het nog altijd in de *common law*, waar de vertegenwoordigingshandeling anders wordt gedefinieerd dan in het continentale recht en de rechtsgevolgen van vertegenwoordigingshandelingen soms afwijken van de rechtsgevolgen die vertegenwoordigingshandelingen in het continentale systeem hebben. In het – ook door het Nederlandse BW gevolgd – Duitse model is vertegenwoordiging een *zelfstandige* rechtsfiguur die betrekking heeft op iemands handelen dat ertoe strekt een rechtsverhouding tussen twee anderen (de 'externe rechtsverhouding') tot stand te brengen, te wijzigen of teniet te doen. In dit model worden de rechten en plichten tussen vertegenwoordiger en vertegenwoordigde onderling beheerst door een andere rechtsverhouding (de 'interne rechtsverhouding'), waarop de vertegenwoordigingsregels geen betrekking hebben. Het vertegenwoordigingsrecht pleegt in het 'Duitse' model (en de commentaren die zich erop baseren) te worden ondergebracht en beschreven in het (algemeen deel van het) vermogensrecht.

In unificatieprojecten wordt vooral gekozen voor het Duitse model, in zoverre dat de vertegenwoordiging er afzonderlijk in wordt geregeld, los van de onderliggende rechtsverhouding. Zie art. 3:101 e.v. PECL (waarvan art. 3:101 lid 3 bepaalt dat het hoofdstuk geen betrekking heeft op de interne relatie tussen vertegenwoordigde en vertegenwoordiger) en Boek II hoofdstuk 6 art. 101 e.v. DCFR (waarvan art. II-6:101 bepaalt dat de regeling uitsluitend betrekking heeft op de 'external relationships' die door vertegenwoordigingshandelingen ontstaan, te weten de relatie tussen de vertegenwoordigde en de wederpartij en de relatie tussen de vertegenwoordiger en de wederpartij). Ook in de *herziene* Franse Code civil van 2016 (Boek III, titel III, ondertitel I, sectie II, ondersectie 2: art. 1153-1161 Cc) en in art. 8 van het eerste boek van het nieuwe Belgische BW staan zelfstandige vertegenwoordigingsregels.

Zie over vertegenwoordiging volgens de Principles of European Contract Law en de Draft Common Frame of Reference ook de commentaren van Busch en Verhagen in: Busch e.a. (red.), *The Principles of European Contract Law and Dutch Law. A commentary*, Nijmegen/Den Haag/Londen/New York: Kluwer Law International 2002, p. 135 e.v. en M.E. Storme, 'Het recht inzake meerpartijenverhoudingen in het ontwerp-GRK vergeleken met het Belgische recht (vertegenwoordiging, derdenbeding, cessie, subrogatie, borgtocht, garantie, delegatie)', *TvPr* 2009/4 e.v. Een mooi, maar inmiddels wat gedateerd overzicht van het vertegenwoordigingsrecht in Europa is te vinden bij Rueda Valdivia, *La representación voluntaria en la contratación en la Unión Europea* 2009, p. 281 e.v.

2 Bronnen van vertegenwoordigingsbevoegdheid

Men ontleent vertegenwoordigingsbevoegdheid aan de wet, een rechterlijke uitspraak of een rechtshandeling (vgl. art. 1.8, § 3 BBW). Indien vertegenwoordigingsbevoegdheid ontspruit aan een rechtshandeling, dus berust op de wíl van de vertegenwoordigde (art. 3:33 BW), spreekt men in het Duitse model van *volmacht*. Titel 3.3 BW stelt de volmacht centraal. Algemene regels voor *vertegenwoordiging* zijn in het BW niet opgenomen.

Het BW wijkt hiermee af van andere moderne wetboeken, die gewoonlijk wel de vertegenwoordiging in het algemeen regelen. Meijers meende dat vertegenwoordiging op grond van een wetbepaling, rechterlijke uitspraak of rechtspersoonlijkheid niet zonder meer met vertegenwoordiging krachtens volmacht op één lijn kan worden gesteld, en dat voor de verschillende vertegenwoordigingsvormen bezwaarlijk één zinvolle algemene regeling kan worden ontworpen (TM titel 3.3, *Parl. Gesch. Boek 3*, p. 253; TM art. 3.3.1, *Parl. Gesch. Boek 3*, p. 261). Dat lijkt een *petitio principii*. Zo wijden de Griekse *Astikos Kodikas* van 1949 en de Portugese *Código civil* van 1967 eerst vijf (art. 211-215) respectievelijk vier (art. 258-261) bepalingen aan de vertegenwoordiging in het algemeen en daarna twintig (art. 216-235) respectievelijk acht bepalingen (art. 262-269) aan de volmacht. Het Duitse BGB bevat bepalingen die op alle vormen van vertegenwoordiging van toepassing zijn (§ 164-166 en § 177-181 BGB), en bepalingen die uitsluitend op de volmacht zien (§ 167-176 BGB). De bepalingen in hoofdstuk II van Boek 6 DCFR hebben in beginsel betrekking op alle vormen van vertegenwoordiging (vgl. Von Bar/Clive, *DCFR, Full Edition, Vol. I* 2009, p. 417). Ook art. 1.8 BBW is op alle vormen van vertegenwoordiging van toepassing. En ook (het later ontworpen) art. 3:78 BW, dat een aantal bepalingen uit titel 3.3 BW van overeenkomstige toepassing verklaart op vormen van vertegenwoordiging die niet uit een rechtshandeling voortspuiten, logenstraft het standpunt van Meijers (vgl. Bloembergen/Van Schendel, *Rechtshandeling en overeenkomst* 2022/85; Van Schaick, 'Art. 3:78 en 3:79 BW. Vooral een kwestie van gezond verstand', *AA* 2017, p. 772 e.v.). Diens standpunt is echter in de loop van de parlementaire geschiedenis onbestreden gebleven (vgl. *MvA* titel 3.3, *Parl. Gesch.*

Boek 3, p. 256). De consequentie ervan is dat het Nederlandse BW op dit punt, juist door zijn overconcentratie op de volmacht, een vreemde eend in de bijt is.

Zie voor een beschrijving van de vertegenwoordiging in het Griekse recht Agallopoulou, *Basic concepts of Greek civil law*, Athens: Sakkoulas/Staempfli/Bruylant 2005, p. 165 e.v. Zie voor Portugal Menezes Cordeiro, *A representação no Código civil* 2006, p. 393 e.v.; Menezes Cordeiro, *Tratado de Direito Civil V*, 3a ed., Coimbra: Almedina 2017, p. 65 e.v., p. 88 e.v. Zie voor Duitsland Neuner, *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts* 2020/49. In de Italiaanse Codice civile zijn de meeste wettelijke bepalingen van hoofdstuk 4.2.6 (art. 1387-1391, art. 1393-1395, 1398, 1399) van toepassing op alle vormen van vertegenwoordiging, en zien slechts drie bepalingen op de volmacht in het bijzonder (art. 1392, 1396, 1397). Die opzet is echter bepaald niet van kritiek ontbloeit. Zie het overzicht bij Cian-Trabucchi, *Commentario breve al Codice civile*, art. 1388, aant. IV.1. Niettemin is in Frankrijk voor dezelfde systematiek gekozen: art. 1153-1157, 1160-1161 Cc gaan over vertegenwoordiging in algemene zin, art. 1158 en 1159 lid 2 Cc gaan over volmacht. Vgl. Wicker, 'Le nouveau droit commun de la représentation dans le code civil', *Rec. Dall.* 2016, p. 1942 e.v.

Voorbeelden van wettelijke vertegenwoordigers zijn de ouders (art. 1:253i lid 1 BW), de curator (1:381 lid 4 BW), de bewindvoerder (art. 1:441 lid 1 BW), de mentor (art. 1:453 lid 2 BW) en de executeur (art. 4:145 lid 2 BW). In het Nederlandse recht plegen ook het bestuur respectievelijk de bestuurders van rechtspersonen (art. 2:45, 2:130, 2:240 en 2:292 BW), en de vereniging van eigenaars (art. 5:126 lid 2 BW) als wettelijke vertegenwoordigers te worden aangemerkt, in het buitenland heten zij vaak 'organische vertegenwoordigers'. In comment C bij art. II-6:103 DCFR (Von Bar/Clive, *DCFR, Full Edition, Vol. I* 2009, p. 418) wordt de gebondenheid van de pseudovertegenwoordigde als gevolg van het handelen van een pseudovertegenwoordiger, eveneens gekwalificeerd als een vorm van vertegenwoordigingsbevoegdheid krachtens de wet. Voorbeelden van vertegenwoordiging krachtens een rechterlijke uitspraak staan in art. 3:181 en 3:300 BW. Zie over de toepasselijkheid van de wettelijke regels over de volmacht op andere vertegenwoordigingsvormen hierna, [70].

3 Titel 3.3 BW bevat bepalingen van dwingend recht

Hoewel de wet het zelf nergens bepaalt, zijn de bepalingen van titel 3.3 BW dwingend-rechtelijk van aard. Het is goed zich te realiseren dat men dus alleen van de bepalingen kan afwijken als de wet daartoe duidelijk de ruimte biedt (vgl. *Asser/Sieburgh 6-III* 2022/316). Daarom bevatten art. 3:64, 3:65, 3:68, 3:72 en 3:74 BW de frase 'tenzij anders is bepaald'. Omgekeerd zijn (lastgevings)bepalingen als art. 7:413 en 7:422 lid 2 BW, die van enkele bepalingen in titel 7.7 BW dwingend recht maken, in titel 3.3 BW dus overbodig.

4 Terminologie

In de literatuur pleegt men degene te wiens behoefte de handeling wordt verricht (de vertegenwoordigde, de volmachtgever, de opdrachtgever, de lastgever) aan te duiden als *achterman* (achtermens?), degene die de handeling feitelijk verricht (de vertegenwoordiger, de gevolmachtigde, de opdrachtnemer, de lasthebber) als *tussenpersoon*, en degene met wie de tussenpersoon handelt als *wederpartij* of *derde*. Ik zal deze terminologie hierna gemakshalve ook gebruiken, hoewel zij niet steeds zuiver is.

HOOFDSTUK II

Karakteristieken van volmacht

5 Het handelen namens de achterman

Volgens de hoofdregel van het vermogensrecht handelt men ten behoeve en voor rekening van zichzelf (vgl. NvW titel 3.3, *Parl. Gesch. Boek 3*, p. 257; *Asser/Kortmann 3-III 2017/3* en *2017/75*; HR 26 mei 2000, *NJ 2000/640 (Mink/Paques)*). Maar soms kunnen de rechtsgevolgen van een rechtshandeling toegerekend worden aan een ander dan degene die de rechtshandeling *feitelijk* verricht. In het systeem van het BW kan men een ander pas door een eigen rechtshandeling rechtstreeks binden als men *namens* die ander handelt. Art. 3:60 lid 1 BW stelt die eis expliciet.

Wie, bijvoorbeeld bij wege van vriendendienst, een rechtshandeling verricht in het *belang* van een ander, vertegenwoordigt die ander nog niet. Ook degene die *voor rekening* van een ander handelt, in die zin dat die ander uiteindelijk de baten geniet en de lasten draagt die met de rechtshandeling gepaard gaan, is naar Nederlands (en in algemenere zin: naar continentaal-Europees) recht nog niet de vertegenwoordiger van die ander. Wie *in eigen naam* in het belang en voor rekening van een ander een rechtshandeling verricht, wordt wel een oneigenlijke, indirecte, bedekte of middellijke vertegenwoordiger genoemd. Wie weliswaar handelt ten behoeve of voor rekening van een ander maar niet in diens naam, handelt in eigen naam, en is kortom zelf partij bij de rechtshandeling die voor rekening van de ander wordt verricht. Zie ook HR 11 juni 2010, *NJ 2011/448 (SGR/ANVR)*, en art. 1154 lid 2 Cc. Zie ook art. 1.8, § 2 en § 3 BBW: “[De vertegenwoordiging] is middellijk (...) wanneer de vertegenwoordiger die handeling in eigen naam verricht, maar voor rekening van de vertegenwoordigde persoon. (...) In geval van middellijke vertegenwoordiging brengt de door de vertegenwoordiger verrichte rechtshandeling rechtsgevolgen teweeg tussen de laatstgenoemde en de derde.” De rechtsverhouding met de achterman brengt dan mee dat de *feitelijke* gevolgen van de rechtshandeling van de tussenpersoon door een nadere rechtshandeling (een zogenoemd *Abwicklungsgeschäft*) ten laste of ten gunste van het vermogen van de achterman worden gebracht. Het antwoord op de vraag of iemand al dan niet namens een ander handelt, kan dus ingrijpende consequenties hebben. Voorbeelden van de middellijke vertegenwoordiger zijn de commissionair en expediteur. Ook degene die een goed verkrijgt op de wijze als voorzien in art. 3:110 BW is een middellijke vertegenwoordiger. Vgl. HR 16 september 2015, *NJ 2018/177 (Bosch/Korn q.q.)*. En ook het Nederlandse burgerlijk procesrecht kent de lasthebber die handelt, dat wil zeggen procedeert, in eigen naam, maar in het belang en ten behoeve van een ander. Zie daarover *Asser Procesrecht/Van Schaick 2 2022/33*. Zie over de middellijke vertegenwoordiging verder *Asser/Kortmann 3-III 2017/102* e.v., met verwijzingen.

6 De betekenis van het innaamvereiste

In titel 3.3 BW geldt het innaamvereiste als een *feitelijke* voorwaarde voor vertegenwoordigend handelen.

De rechtshandeling die de tussenpersoon verricht, moet mede inhouden dat zij in naam van een ander wordt verricht. Deze voorwaarde – ook wel 'Offenkundigheidseis' genoemd – is ook buiten Nederland aanvaard: in Frankrijk (art. 1154 lid 1 Cc), België (art. 1.8, § 1 BBW), Duitsland (§ 164 BGB), Zwitserland (art. 32 lid 2 SchwOR), Oostenrijk (Baumgartner/Torggler, in: Fenyves/Kerschner/Vonkilch, ABGB³ (Klang), § 1017, Rdnr. 23), Zweden (art. 4.1 lid 1 AvtI), Italië (art. 1388 Ccit), Portugal (art. 258 Ccport), Spanje (art. 1259 Ccesp), en Griekenland (art. 211 Ccgr). Ook volgens art. 3:102 PECL en art. II-6:105 DCFR is van vertegenwoordiging alleen sprake als de tussenpersoon handelt in naam van de achterman.

Het ligt anders naar de Unidroit-Convention on agency in the international sale of goods (1983) en het Haags Verdrag betreffende het toepasselijke recht op vertegenwoordiging (1987). Volgens beide verdragen is van vertegenwoordiging ook sprake als de tussenpersoon handelt ten behoeve van de achterman, maar in eigen naam. Vgl. *Asser/Kramer & Verhagen 10-III 2022/167*. Zo ook het Angelsaksische recht. Zie Munday, *Agency 2022/10.27 e.v.*; Bennett, *Principles of the Law of Agency*, nr. 1.9. Ook in de islamitische en Latijns-Amerikaanse rechtssystemen wordt het innaamvereiste kennelijk niet gesteld (vgl. Aluffi Beck-Peccoz, 'La rappresentanza nel diritto islamico' respectievelijk Rosa Leite, 'Mandato e rappresentanza nell'esperienza sud americana', in: 'Visintini' (red.), *Rappresentanza e gestione*, Padova: Cedam 1992, p. 117 e.v. respectievelijk p. 140 e.v.).

Art. 3:60 BW bepaalt niet *hoe* de tussenpersoon kenbaar moet maken dat hij handelt in naam van een ander. Niet vereist is dat de tussenpersoon dat ten overstaan van de wederpartij expliciet uitspreekt. Voor de beantwoording van de vraag of iemand een rechtshandeling verricht in naam van een ander, is beslissend wat partijen jegens elkaar hebben verklaard en over en weer uit elkanders verklaringen en gedragingen hebben afgeleid en mochten afleiden. Het enkele feit dat de wederpartij weet dat degene met wie hij handelt, optreedt *ten behoeve van* een ander, dwingt niet tot de conclusie dat degene met wie de wederpartij handelt, ook optreedt als *vertegenwoordiger* van die ander.

Zie TM art. 3.3.6, *Parl. Gesch. Boek 3*, p. 274 en NvW titel 3.3, *Parl. Gesch. Boek 3*, p. 256; *Asser/Kortmann 3-III 2017/75*; Bloembergen/Van Schendel, *Rechtshandeling en overeenkomst 2022/91*. Zie voorts HR 11 maart 1977, *NJ 1977/521 (Stolte/Schiphoff)*; HR 20 mei 1988, *NJ 1988/781 (Smeets/Kuyper)*; HR 29 januari 1993, *NJ 1994/172 (Vermobo/Van Rijswijk)*; HR 28 juni 1996, *NJ 1997/494 (Moksel/KVV)*; HR 5 september 2014, *NJ 2015/21 (Hezemans Air/X)*; HR 20 december 2019, *NJ 2020/43*; HR 29 oktober 2021, *NJ 2021/345 (X/Solidiam)*. De vraag of iemand de rechtshandeling al dan niet *namens* een ander heeft verricht, is van feitelijke aard. In cassatie kan het antwoord van de feitenrechter op die vraag dan ook alleen op zijn (on)begrijpelijkheid worden beoordeeld. Het heeft tot gevolg dat de meeste cassatieklachten op dit punt worden afgedaan met toepassing van art. 81 RO. Vgl. HR 30 januari 2004, *ECLI:NL:HR:2004:AN7822 (X/Bocchi)*; HR 2 april 2004, *ECLI:NL:HR:2004:AO6643*; HR 23 juni 2006, *ECLI:NL:HR:2006:AV7028 (X/Summer Design)*; HR 28 november 2014, *RvdW 2015/10 (Van der Meer q.q./Easy Life)*. Maar zie ook HR 8 maart 2013, *RvdW 2013/377 (X/Zorgbureau Holding)*.

Deze ruime uitleg van het innaamvereiste heeft tot gevolg dat ook de tussenpersoon die niet uitdrukkelijk aan de wederpartij kenbaar maakt dat hij krachtens volmacht handelt, onder omstandigheden als gevolmachtigde kan worden aangemerkt. Belangrijk verschil is dat degene die uitdrukkelijk uitspreekt dat hij handelt namens een ander, zichzelf zonder meer als vertegenwoordiger profileert. Wie niet zeker is dat hij over een volmacht van een ander beschikt, kan dus maar beter voorzichtig zijn met het gebruik van het woord 'namens'. Maar wie handelt ten behoeve van een ander, dient zich er ook van bewust te zijn dat het

enkele feit dat hij niet zegt dat hij 'namens' die ander handelt, niet uitsluit dat de rechter achteraf zal oordelen dat hij heeft gehandeld als een vertegenwoordiger van die ander.

Een uitzondering op deze regel vloeit voort uit art. 6:238 lid 1 onder a BW. Ingevolge deze bepaling kan in een consumententransactie de feitelijke contractspartij van de consument zich er niet op beroepen dat zij de overeenkomst in hoedanigheid van vertegenwoordiger van een derde heeft gesloten, als dat beroep uitsluitend berust op een beding van deze strekking in algemene voorwaarden.

Door de ruime uitleg van het innaamvereiste is het denkbaar dat de rechter achteraf oordeelt dat de derde uit de verklaringen en gedragingen van de tussenpersoon heeft mogen afleiden dat deze handelde namens de achterman, terwijl de tussenpersoon deze intentie niet had en de achterman de bevoegdheid daartoe ook niet aan de tussenpersoon heeft verstrekt. Er zou dan sprake zijn van onbevoegde vertegenwoordiging, waardoor de derde zich met een schadevergoedingsactie tegen de tussenpersoon moet behelpen.

In veel landen wordt het innaamvereiste inmiddels ruim uitgelegd. Zie voor Nederland reeds HR 3 december 1971, NJ 1972/117 (*Jan Luyken*). Zie ook HR 24 september 2010, RvdW 2010/1099 (*X/Staat*), § 164 Abs. 1 BGB bepaalt expliciet dat ook uit de omstandigheden kan volgen dat iemand namens een ander handelt (vgl. BGH 22 februari 1994, NJW 1994, 1649). Het Zwitserse *Bundesgericht* aanvaardde het in zijn uitspraak van 31 oktober 1962 (*BGE* 88 II 350; vgl. BG 22 september 1964, *BGE* 90 II 285; BG 21 juni 1994, *BGE* 120 II 197 en BG 7 december 1999, *BGE* 126 III 59). Zie voor Frankrijk, Bénabent, *Droit des obligations*, nr. 57 en Cour de cassation (com.) 29 januari 2018, no. 78-14.072; voor Italië Cian/Trabucchi, *Commentario breve al Codice civile*, art. 1388, aant. VI.1; Cendon/Magri, *Commentario al codice civile* 2010, p. 603 e.v.; voor Spanje Barber Cárcamo, *Una aproximación a la representación voluntaria desde sus límites institucionales*, p. 91 e.v.; voor Zweden Dotevall, *Fullmakt och immateriella tjänster*, p. 35. Ook onder art. 3:102 PECL kan worden uitgegaan van een ruime uitleg (zie Moser, *Die Offenkundigkeit der Stellvertretung* 2010, p. 279 e.v.), en hetzelfde geldt voor art. II-6:105 DCFR (vgl. Von Bar/Clive, *DCFR, Full Edition, Vol. I* 2009, art. II-6:105, comment A, p. 427).

Veel partijen achten de persoon van hun contractuele wederpartij van groot, zo niet doorslaggevend belang. Zij willen weten tegen wie zij hun rechten moeten uitoefenen en jegens wie zij verplichtingen op zich nemen. Het moet daarom niet zo zijn dat een partij zonder meer kan worden geconfronteerd met een wederpartij met wie zij niet, althans niet onder vergelijkbare voorwaarden, zou hebben willen contracteren. Het uitgangspunt dat men door het verrichten van een rechtshandeling zichzelf bindt en dat de rechtsgevolgen van die rechtshandeling alleen dan onmiddellijk een ander treffen als de rechtshandeling in diens naam is verricht, moet dan ook worden onderschreven. De ruime uitleg van het innaamvereiste biedt in de praktijk voldoende flexibiliteit, waarbij komt dat in een aantal wettelijke bepalingen de middellijke vertegenwoordiging wordt aanvaard voor concrete situaties waarin zij als regel minder problematisch is. Zie voor Nederland art. 3:110, 7:420 en 7:421 BW en *Asser/Kortmann 3-III* 2017/102 e.v. Zie ook art. 3:301 PECL, waarover Hartkamp, 'Indirect Representation According to the Principles of European Contract Law, the Unidroit Agency Convention and the Dutch Civil Code', in: *Festschrift Drobnig*, Tübingen: Mohr Siebeck 1998, p. 45 e.v. Verder wijs ik in dit verband nog op de hierna in [32] te bespreken mogelijkheid om een rechtshandeling te verrichten voor zichzelf of een nader te noemen meester. Zie ook Ellsperger, *Zum Verhältnis von unmittelbarer und mittelbarer Stellvertretung unter besonderer Berücksichtigung der Schlossmann'schen Vertretungslehre*, Frankfurt am Main: Peter Lang 2016, die onderzoekt wanneer en in hoeverre het 'Trennungsdogma' tussen onmiddellijke en middellijke vertegenwoordiging zou moeten worden overbrugd.

7 Men handelt in beginsel in eigen naam

De regel dat men bij wijze van uitgangspunt ten behoeve en voor rekening van zichzelf handelt, brengt mee dat degene die stelt dat hijzelf of zijn wederpartij namens een ander heeft gehandeld, in geval van twijfel van die stelling de bewijslast draagt als de wederpartij die stelling betwist (art. 150 Rv).

Zie HR 8 maart 2013, RvdW 2013/377 (*X/Zorgbureau Holding*); HR 21 juni 2013, RvdW 2013/835 (*X/Aventura Real Estate*); HR 28 november 2014, NJ 2016/90 (*Snippers q.q./Rabobank*). Zie voorts Welser/Kletečka, *Bürgerliches Recht* 2018, Rdnr. 627: “Im Zweifel ist jedoch Eigengeschäft des Handelnden anzunehmen.” In dezelfde zin *Grüneberg/Ellenberger* 2023, § 164, Rdnr. 4; en BGH 21 juli 2005, IX ZR 193/01. Art. 212 Ccgr bepaalt het uitdrukkelijk.

Volgens Busch, *Middellijke vertegenwoordiging in het Europese contractenrecht* 2002, p. 24 en p. 36, is deze regel te algemeen geformuleerd. Er zou uit volgen dat degene die in een winkel een zaak feitelijk koopt van een winkelbediende, bij wijze van uitgangspunt die winkelbediende zou moeten aanspreken als de zaak gebrekkig blijkt. De regel ziet echter op situaties waarin in redelijkheid twijfel kan bestaan over de hoedanigheid waarin iemand een rechtshandeling verricht – wat ik dan ook in de tekst heb benadrukt. Vgl. Bloembergen/Van Schendel, *Rechtshandeling en overeenkomst* 2022/91; Tjittes, *Commercieel Contractenrecht* 2022, p. 241; MünchKomm/Schubert 2021, § 164 BGB, Rdnr. 122. Zie hierover ook Ernes, ‘Aanstellingsvolmacht, schijn van volmachtverlening en “usual authority”’, *NTBR* 2004/30. Van belang is vooral wat de wederpartij van de pretense gevolmachtigde en volmachtgever in redelijkheid uit hun verklaringen en gedragingen heeft afgeleid. Zie NvW titel 3.3, *Parl. Gesch. Boek 3*, p. 256; art. 32 lid 2 SchwOr; Klein, *Stellvertretung*, Art. 32, Rdnr. 51; Dotevall, *Fullmakt och immateriella tjänster*, p. 35. In Oostenrijk spreekt men in dit verband van de *Lehre vom objektiven Empfängerhorizont*. Zie OGH 5 juni 2020, 40b66/20i.

8 De volmacht leidt tot verschillende rechtsverhoudingen

Ook in de rechtsstelsels waarin de volmacht als een *zelfstandige* rechtsfiguur wordt gezien, gaat met een volmacht gewoonlijk een complex van rechtsverhoudingen gepaard. Titel 3.3 BW grijpt in al die rechtsverhoudingen in.

De wetgever is zich ervan bewust geweest (zie bijvoorbeeld VV art. 3.3.4, *Parl. Gesch. Boek 3*, p. 270; VV art. 3.3.11, *Parl. Gesch. Boek 3*, p. 287; MvA art. 3.3.13, *Parl. Gesch. Boek 3*, p. 292) dat de ‘interne’ rechtsverhouding tussen de volmachtgever en de gevolmachtigde vooral wordt beheerst door de rechtsverhouding (bijvoorbeeld de overeenkomst van lastgeving of de arbeidsovereenkomst) die aanleiding is voor het verlenen van de volmacht. Vgl. Bloembergen/Van Schendel, *Rechtshandeling en overeenkomst* 2022/111. Die rechtsverhouding krijgt door de volmachtverlening een nadere invulling, en titel 3.3 BW regelt daarvan maar enkele aspecten, zoals de mogelijkheid van opzegging van de volmacht door de gevolmachtigde (art. 3:72 onder d BW). Zie in dit verband ook art. 3:101 lid 3 PECL en art. II-6:101 lid 3 DCFR.

Anders dan Asser/Kortmann 3-III 2017/22, 25 en 101, en Bloembergen/Van Schendel, *Rechtshandeling en overeenkomst* 2022/94 en 111, meen ik dat een ‘geïsoleerde volmacht’, een volmacht waaraan *geen* (voorwaardelijke) interne rechtsverhouding ten grondslag ligt, onbestaanbaar is. Waar de volmacht slechts *extern*, dus in relatie tot de wederpartij, rechtvaardigt dat de volmachtgever wordt getroffen door de rechtsgevolgen van de rechtshandeling die namens hem wordt verricht, is het de onderliggende, *interne* rechtsverhouding die tussen de volmachtgever en de gevolmachtigde *onderling* rechtvaardigt

dat de eerste wordt getroffen door de rechtsgevolgen van de rechtshandeling die de gevolmachtigde namens hem verricht (vgl. Menezes Cordeiro, *A representação no Código civil* 2006, p. 406). De interne rechtsverhouding bepaalt ook overigens de rechten en plichten tussen volmachtgever en gevolmachtigde, ook met betrekking tot het gebruik van de volmacht. Aan de hand van die interne rechtsverhouding dient bijvoorbeeld te worden bepaald of onbehoorlijk gebruik van de volmacht moet worden gekwalificeerd als een (toerekenbare) tekortkoming of onrechtmatige daad van de gevolmachtigde, en of de gevolmachtigde over het gebruik van zijn volmacht rekening en verantwoording aan de volmachtgever moet afleggen nadat de volmacht is geëindigd. Vgl. HR 13 mei 2005, ECLI:NL:HR:2005:AS4167; Cour de cassation (com.) 18 september 2019, no. 16-26.962.

Als de gevolmachtigde van zijn volmacht gebruikmaakt, ontstaat er ook een rechtsverhouding tussen hem en de derde. De wetgever heeft aan de aard van deze laatste rechtsverhouding nauwelijks aandacht besteed, maar terloops opgemerkt (*MvA* art. 3.3.9, *Parl. Gesch. Boek 3*, p. 283) dat de gevolmachtigde de rechtsverhouding tussen de volmachtgever en de derde door middel van een eenzijdige rechtshandeling tot stand brengt. Uit deze eenzijdige rechtshandeling – die in het systeem van het BW op zichzelf geen bron van verbintenissen is – zou een garantieverbintenis ten laste van de gevolmachtigde ontspruiten. Zie art. 3:70 BW (waarover [47]).

Het is mijns inziens onontkoombaar dat tussen de vertegenwoordiger en de derde een rechtsverhouding ontstaat (anders, voor het Duitse recht, *Grüneberg/Ellenberger* 2023, § 164 BGB, Rdnr. 15). Zo volgt uit art. 3:66 lid 2 BW dat de wil en wilsgebreken van de gevolmachtigde en diens bekendheid of onbekendheid met feiten relevant kunnen zijn (zie hierna, [41]), en dat lijkt niet mogelijk als de verhouding tussen de gevolmachtigde en de derde juridisch irrelevant is. Art. 3:71 BW belast de gevolmachtigde met een informatieplicht jegens de wederpartij (zie hierna, [18]). Het zal de gevolmachtigde ook niet vrijstaan om de (feitelijke) onderhandelingen die hij namens de volmachtgever met een derde voert, op onrechtmatige wijze af te breken. Ook tussen de gevolmachtigde en de derde bestaat dus een door de redelijkheid en billijkheid beheerste rechtsverhouding, waarin beiden hun gedrag mede moeten laten bepalen door de gerechtvaardigde belangen van de ander (vgl. HR 15 november 1957, *NJ* 1958/67 (*Baris/Riezenkamp*)). Zie OGH 2 juni 1982, 10b597/82: “Es ist aber in Lehre und Rechtsprechung anerkannt, daß demjenigen, der als Vertreter eines anderen im rechtsgeschäftlichen Verkehr auftritt, selbst vorvertraglicher Pflichten zur Prüfung seiner Vollmacht und Mitteilung auftretender Zweifel dem Gegner gegenüber obliegen.”

Normaliter (vgl. HR 20 februari 2004, *NJ* 2004/254 (*Vreeswijk/Van Heeckeren van Kell*)) lost het complex van rechtsverhoudingen zich op in één rechtsverhouding. Het effect van een bevoegd verrichte rechtshandeling door een gevolmachtigde namens de volmachtgever is de rechtsverhouding tussen de volmachtgever en de derde. Het handelen van de vertegenwoordiger geldt dan rechtens als het handelen van de vertegenwoordiger (*Asser/Kortmann* 3-III 2017/12). De wet brengt dat tot uitdrukking in art. 3:66 lid 1 BW.

9 Rechtshandelingen en feitelijke handelingen

In het systeem van titel 3.3 BW kan men alleen worden vertegenwoordigd bij het verrichten van vermogensrechtelijke rechtshandelingen.

De vrijheid om een vertegenwoordiger aan te stellen ten behoeve van vermogensrechtelijke rechtshandelingen is niet onbeperkt. Zo kan men een testament niet door een vertegenwoordiger doen verlijden, ook niet als de volmacht is omgeven door dezelfde waarborgen

als het testament zelf. Buiten het vermogensrecht kan titel 3.3 BW wel van *overeenkomstige* toepassing zijn (art. 3:79 BW), zodat soms bijvoorbeeld procesrechtelijke of familierechtelijke rechtshandelingen door middel van een vertegenwoordiger kunnen worden verricht. Zie daarover hierna [73].

Op *feitelijke* handelingen die namens een ander worden verricht, is titel 3.3 BW niet van toepassing. Zie HR 11 februari 2000, NJ 2000/294 (*Dijkstra/Batstra-Boven*). Het BW loopt daarmee in de pas met buitenlandse codificaties. Zie bijvoorbeeld § 164 BGB, art. 258 Ccport en art. 99 Ccjav. Zie ook de toelichting bij art. 1984 Ontwerp-Cc. Art. 32 SchwOR en art. 1388 Ccit beperken de vertegenwoordiging tot overeenkomsten, maar aangenomen wordt dat de bepalingen ook op eenzijdige rechtshandelingen van toepassing zijn. Zie BG 3 mei 2010, 4A_107/2010 en Cian-Trabucchi, *Commentario breve al codice civile*, art. 1388, aant. V.1.

Een enkele keer rijst de vraag of het rechtens mogelijk is dat iemand een feitelijke handeling namens een ander verricht. Meestal wordt die vraag ontkennend beantwoord. Zie daarover in het bijzonder Müller-Freienfels, *'Haftungsvertreter' und Stellvertreter* (Festschrift Hübner), Berlin New York: De Gruyter 1984, p. 627 e.v.; voorts Klein, *Stellvertretung*, Allgemeine Einleitung, Rdnr. 40 e.v.; Cian-Trabucchi, *Commentario breve al codice civile*, art. 1388, aant. V.2. De vraag of de gevolgen van andere handelingen dan rechtshandelingen aan de achterman moeten worden toegerekend, is uit de aard der zaak pas relevant als die gevolgen *rechtsgevolgen* zijn (*Asser/Kortmann 3-III 2017/144*). Zo kan een huurder van een woning feitelijke bezitsdaden verrichten ten laste van een strook grond van zijn buurman, waardoor na verloop van tijd verkrijgende verjaring optreedt ten gunste van de verhuurder (art. 3:113 jo. art. 3:314 jo. art. 306 jo. art. 3:105 BW). Maar dit laatste volgt uit art. 3:107 jo. art. 3:108 BW en het heeft weinig zin om het als een vertegenwoordigingssituatie aan te merken. Als de feitelijke handeling van de vertegenwoordiger een onrechtmatige daad is, kan de benadeelde voor de vraag komen te staan wie hij voor zijn schade kan respectievelijk moet aanspreken. Zo stelt *Asser/Kortmann 3-III 2017/151* dat een vordering wegens het onrechtmatige afbreken van onderhandelingen door de vertegenwoordiger 'in beginsel' moet worden ingesteld tegen de *vertegenwoordigde*, omdat de 'handelingen van de tussenpersoon rechtens immers als handelingen van de principaal gelden'. Maar die (niet nader gemotiveerde) stelling vindt in haar algemeenheid geen steun in het recht. Zie HR 24 juni 2016, NJ 2016/300 (*Vitesse/Prov. Gelderland*): "Deze gronden waarop de nalatigheid van de gedeputeerden onrechtmatig was tegenover Vitesse c.s., brengen (...) niet mee dat de Provincie ook contractueel aan de door de gedeputeerden gedane toezegging was gebonden." Uit HR 6 april 1979, NJ 1980/34 (*Kleuterschool Babel*), HR 25 juni 1999, NJ 2000/33 (*Bolckmans/Van den Broek*) en HR 25 juni 2010, NJ 2010/371 (*Prov. Gelderland/Vitesse*) volgt slechts dat een gedraging van *sommige* tussenpersonen in het maatschappelijk verkeer moet worden aangemerkt als een gedraging van de achterman. Ook hier vraag ik mij af of er dan wel van 'vertegenwoordiging' moet worden gesproken; er komen maar weinig bepalingen van titel 3.3 BW voor overeenkomstige toepassing in aanmerking en de door Kortmann bedoelde vereenzelviging kan ook niet op alle vertegenwoordigingssituaties worden toegepast. Zie over deze problematiek uitvoerig Foriers, 'La représentation et droit privé. Force et faiblesse des formules. Un point de vue belge', in: Cousy e.a. (red.), *Droit des contrats. France, Suisse, Belgique* 3, Brussel 2006, p. 133 e.v. Buiten de situaties die door HR 6 april 1979, NJ 1980/34 (*Kleuterschool Babel*), HR 25 juni 1999, NJ 2000/33 (*Bolckmans/Van den Broek*) en HR 25 juni 2010, NJ 2010/371 (*Prov. Gelderland/Vitesse*) worden bestreken, kan de aansprakelijkheid van de achterman voor het ongeoorloofde afbreken van onderhandelingen tussen zijn vertegenwoordiger en een derde alleen worden gebaseerd op art. 6:172 BW. Die bepaling – die vertegenwoordiger en vertegenwoordigde *niet* identificeert, maar (slechts) een kwalitatieve aansprakelijkheid voor een toerekenbare onrechtmatige daad van de vertegenwoordiger vestigt – is volgens HR 11 maart 2011, NJ 2012/388 (*Van Zundert/Kort*) echter alleen van toepassing op gevallen van *bevoegde* vertegenwoordiging (zie hierna, [43]). Een en ander impliceert dat de wederpartij